

Norbert Kasperek

Profesor Stanisław Szostakowski (1929-1994)

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 4, 481-482

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Profesor Stanisław Szostakowski (1929—1994)

Stanisław Szostakowski urodził się 24 marca 1929 r. w Wilnie jako syn Modesta i Agnieszki z domu Żukowskiej. W jego rodzinie żywe były wspomnienia powstania styczniowego ze względu na udział w nim przodków Stanisława. Rok 1946 przyniósł mu — jak tyłu innym — wygnanie z Wilna. Miłość do tego miasta, rozumienie spraw litewskich, znajomość języka litewskiego będą dziedzictwem, jakie wyniósł z tego okresu. Rodzina osiadła w Pasłęku, gdzie ukończył szkołę średnią. Następnie rozpoczął pracę zawodową jako nauczyciel w Szkole Podstawowej w Młynarach w 1947 r. Odtąd jako pedagog czynny będzie 47 lat! Z Młynar przeniósł się do pracy w szkole w Pasłęku. Po ukończeniu specjalnego kursu w Łodzi znalazł zatrudnienie w Liceum Pedagogicznym w Ostródzie (1951—1965) oraz tamże w Liceum dla Pracujących. W połowie lat sześćdziesiątych przeniósł się z Ostródy do Olsztyna. W latach 1966—1969 zatrudniony był w II Liceum Ogólnokształcącym. Jednocześnie od 1953 r. (do 1960) pełnił funkcję kierownika sekcji historii w Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Kadr Oświatowych, potem w Okręgowym Ośrodku Metodycznym przy Kuratorium Okręgu Szkolnego w Olsztynie (1960—1969). Przez pewien czas w drugiej połowie lat pięćdziesiątych stał na czele sekcji dydaktycznej Olsztyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Cały czas uzupełniał swoją wiedzę. Jako ekstern ukończył studia historyczne w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie będąc słuchaczem seminarium magisterskiego prof. Witolda Łukaszewicza, napisał pracę poświęconą Zenonowi Świętosławskiemu. W 1969 r. obronił dysertację doktorską pt. „Prasa obozu arystokratyczno-konserwatywnego na emigracji (1832—1848)”, której promotorem był także prof. Łukaszewicz. Rozprawa ta pt. *Z kart Wielkiej Emigracji. Prasa obozu arystokratyczno-konserwatywnego w latach 1832—1848* ukazała się drukiem w Olsztynie w 1974 r.

Pierwszy Jego artykuł *Uwagi o jedności nauczania i wychowania na lekcjach historii* ukazał się w 1956 w „Historii i Nauce o Konstytucji” (1956, nr 4, ss. 5—9). W „Komunikatach Mazursko-Warmińskich” debiutował w 1958 r. informacją o Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Kadr Oświatowych w Olsztynie w latach 1954—1957. W 1960 r. ukazał się zbiór Jego opowiadań historycznych *Na mazurskiej ziemi. Opowiadania z dziejów Warmii i Mazur* (Warszawa 1960), potem wyszły popularnonaukowe książki o Edwardzie Dembowskim (Warszawa 1962), Tadeuszu Krępowieckim (Warszawa 1966) i o Hołdzie Pruskim (Warszawa 1968, II wyd. w 1975, III wyd. w 1986). Do tego należy dodać popularny w ujęciu wybór źródeł pt. *Dzieje Warmii i Mazur w wypisach* (Warszawa 1964). W znanym opracowaniu *Miasta polskie w tysiącleciu* (Wrocław—Warszawa—Kraków 1967) opracował hasła dotyczące ówczesnego województwa olsztyńskiego. Podobny charakter miał przewodnik po województwie olsztyńskim (Warszawa 1969). Prawdziwą rewelacją w swoim czasie okazały się podręczniki do historii dla kl. VI, a później i VII. Od 1963 do 1973 podręcznik do kl. VI miał 11 wydań, a do kl. VII — 8; ich łączny nakład przekroczył 13 mln egzemplarzy!

S. Szostakowski brał udział w pracach mieszanych komisji ds. weryfikacji podręczników szkolnych Polska — RFN i Polska — Austria, a także Polska — Węgry; uczestniczył w pracach Instytutu Programów Szkolnych w Warszawie. W 1992 r. ukazała się nowa wersja podręcznika historii dla kl. VI, która zdobyła duże uznanie wśród nauczycieli.

W 1969 r. Szostakowski został zatrudniony w Wyższej Szkole Nauczycielskiej (w 1974 r. przekształconej w Wyższą Szkołę Pedagogiczną) w Olsztynie. Tu przeszedł wszystkie szczeble kariery akademickiej — od wykładowcy przez docenta (1971) do mianowania na stanowisko profesora WSP (1991). Pełnił funkcję prodziekana Wydziału Humanistycznego (1969—1971), następnie dziekana (1982—1987), zaś w latach 1971—1981 prorektora. W trudnym roku 1981 (po rezygnacji Juliusza Popowicza) został p.o. rektora WSP.

Był faktycznym twórcą kierunku historycznego na olsztyńskiej WSP. W końcu lutego 1972 r. został powołany na kierownika Zakładu Historii i prowadził go do 1984 r., a następnie był szefem Zakładu Historii Polski, zaś od 1988 r. dyrektorem nowo powołanego Instytutu Historii. W Instytucie kierował Zakładem Historii Polski XIX i XX w. (po zmianie nazwy Zakładem Historii Nowożytnej). W WSP pod jego kierunkiem napisano blisko 100 prac magisterskich. Był jednym z najbardziej zasłużonych pracowników WSP, otrzymał kilkanaście razy nagrodę rektorską, a także dwukrotnie nagrodę ministra szkolnictwa wyższego i techniki (w 1972 i 1981).

Pierwsza dekada pracy na WSP przyniosła kolejne popularnonaukowe książki, jak np. *Na barykadach wolności. Z dziejów walk o wolność naszą i waszą (1832—1856)* (Warszawa 1976, II wyd. 1986). Książeczka *O Mikołaju Koperniku* (Warszawa 1971, II wyd. w 1986) została wydana także w języku słowackim w Bratysławie w 1973 r. Artykuły zamieszczane w „Komunikatach Mazursko-Warmińskich” o pobycie w Prusach mjr. Józefa Urbanowicza (1970, nr 4), Szymona Konarskiego (1977, nr 3—4) i innych emisariuszy polskich (1981, nr 2—4), a także Dominika Szymkiewicza (1988, nr 3—4) stały się później trzonem rozprawy *Prusy Wschodnie w polskim ruchu patriotycznym 1830—1865* (Olsztyn 1987), nagrodzonej przez Instytut Zachodni w Poznaniu. Była ona też podstawą do przeprowadzenia w 1987 r. kolokwium habilitacyjnego w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu.

W tym nurcie badań mieściły się Jego wcześniejsze prace poświęcone Franciszkowi Gorzkowskiemu (Olsztyn 1977) oraz artykuły dotyczące zaboru Warmii przez Prusy, a także o Krzysztofie Celestynie Mrongowiuszu oraz Gustawie Gizewiuszu (*Dzieje Warmii i Mazur w zarysie* t. 1, Warszawa 1981). W 1981 r. przygotował do druku zbiór rozpraw pracowników Zakładu Historii WSP (*Prace historyczne*), gdzie zamieścił artykuł o młodzieżowej konspiracji w Wilnie po powstaniu listopadowym. W 1991 r. ukazało się *Z dziejów Wielkiej Emigracji* (Warszawa) — popularny zarys jej historii wraz z wyborem tekstów. W latach osiemdziesiątych Profesor Szostakowski coraz chętniej zwracał się ku kwestii litewskiej. Znajomość języka, częste pobyty w Wilnie skłaniały Go do zajęcia się problematyką litewską, a właściwie rolą tzw. Małej Litwy (Litwy Pruskiej), początków litewskiego ruchu narodowego w ostatnich dwóch dekadach XIX w. Pisał o Mikołaju Akielewiczu, o początkach prasy litewskiej w Prusach Wschodnich, o wschodniopruskim tle litewskiego pisma „Ausra” (rozprawy te publikował w Wydawnictwie WSP od 1988). Planował temat ten zamknąć w jednej bogato udokumentowanej monografii.

Profesor Stanisław Szostakowski był w latach sześćdziesiątych prezesem Olsztyńskiego Oddziału PTH, wiceprezesem Rady Naukowej Ośrodka Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego, prezesem Komisji Historycznej Towarzystwa Naukowego im. W. Kętrzyńskiego. Wchodził w skład Rady Redakcyjnej „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”, Rady Naukowej OBN i innych.

Nie skarżył się nigdy na swoje zdrowie, które nie było najlepsze, tym większe było więc zaskoczenie, gdy zmarł nagle 7 maja 1994 r. w Olsztynie w przeddzień uroczystości związanych z 25-leciem WSP, której był współtwórcą. Miał istotny udział w kształtowaniu olsztyńskiego środowiska dydaktyczno-historycznego.

Norbert Kasparek